

Over het belang van de eerste 1000 dagen. *Een zoektocht naar meerstemmigheid*

Philippe Noens (Hogeschool Odisee,
Kenniscentrum Gezinswetenschappen)

Stefan Ramaekers (KU Leuven, Laboratorium
voor Educatie en Samenleving)

Een kennismaking met het 'Strijdschrift' ...

INSPIRATIENOTA 'VROEG EN NABIJ' (2021)

BIJDRAGE SOCIAAL.NET (2022)

BIJDRAGE SYSTEEMTHEORETISCH BULLETIN (2023)

ONTWERPDECREET GEÏNTEGREERDE GEZINS- EN JEUGDHULPBELEID
(2023)

'STRIJDSCHRIFT' EERSTE 1000 DAGEN (2024)

Uit de inspiratienota ‘Vroeg en Nabij’ (2021):

**DE 1STE 1000 DAGEN ZIJN DE HOEKSTEEN VAN
ONZE PREVENTIEVE GEZINSONDERSTEUNING (=**
ONTWIKKELINGSPERSPECTIEF)

“De eerste 1000 dagen van een kind, vanaf de bevruchting tot de tweede verjaardag, zijn cruciaal voor een goede ontwikkeling en bepalen de kansen in het latere leven. De basis voor de lichamelijke, cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van een volwassene wordt namelijk gelegd tijdens de eerste 1000 dagen van het kind. Deze ontwikkeling heeft zo ook een invloed op de latere gezondheid en op de deelname aan het onderwijs, arbeid en participatie aan de samenleving.”

Een kennismaking met het 'Strijdschrift' ...

Van “**het gezin is de hoeksteen van de samenleving**”

Naar “**de eerste 1000 dagen is de hoeksteen van preventieve gezinsondersteuning**”

“Het gezin is de hoeksteen van de samenleving”

Sprak een bepaald ‘beeld’ uit van wat een gezin is (cf. gezins-’model’):

- *Compatibiliteit tussen partners (kostwinnersmodel)*
- *Opvoeding als voornamelijk socialisering van kinderen*
- *Gezin = sociale status*
- *Regulerende functie*
- ...

Een kennismaking met het 'Strijdschrift' ...

“De eerste 1000 dagen is de hoeksteen (cf steunpilaar) van preventieve gezinsondersteuning”

Spreekt evengoed een 'beeld' uit van wat gezin, en gezinsopvoeding en (goede) gezinsondersteuning is (of hoort te zijn, of waar men maar beter rekening mee houdt)

Uit de media

“De eerste 1.000 dagen in een kinderleven zijn zo cruciaal voor de ontwikkeling dat we willen dat kinderen in die periode minstens enkele dagen in de opvang doorbrengen.” (Freya Van den Bossche, De Standaard, 11 mei 2024)

Minister Beke: ‘Waarom smeren we ouderschapsverlof uit over twaalf jaar, terwijl de eerste drie jaar cruciaal zijn?’

Een kennismaking met het 'Strijdschrift' ...

INSPIRATIENOTA 'VROEG EN NABIJ' (2021)

BIJDRAGE SOCIAAL.NET (2022)

BIJDRAGE SYSTEEMTHEORETISCH BULLETIN (2023)

ONTWERPDECREET GEÏNTEGREERDE GEZINS- EN JEUGDHULPBELEID
(2023)

'STRIJDSCHRIFT' EERSTE 1000 DAGEN (2024)

Een kennismaking met het ‘Strijdschrift’ ...

Opvoeding: ‘Wat na de eerste duizend dagen?’

31 mei 2022 Philippe Noens, Stefan Ramaekers

In de ontwikkeling van een kind zijn de eerste duizend dagen belangrijk. Maar dit krijgt zo veel aandacht dat we vergeten dat opvoeden doorgaat na die eerste periode. Pedagogen Philippe Noens en Stefan Ramaekers zijn duidelijk: “Een goede start is geen garantie op succes.”

PEDAGOGISCHE BEKOMMERNIS 1

Risico op determinisme

(cf 'child determinism' – 'parent determinism')

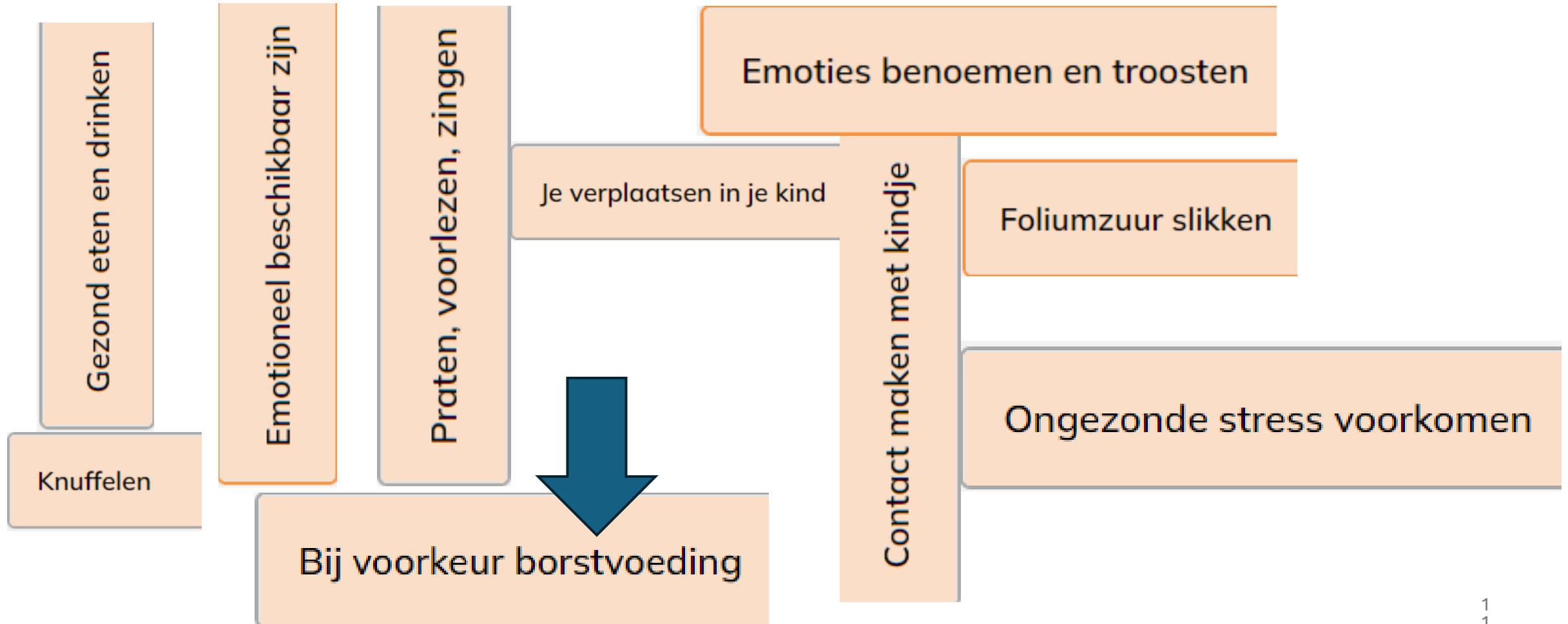
“Denk maar aan het Mozart-effect. In 1993 werd een onderzoek naar de invloed van muziek op prestaties misbegrepen waardoor het ‘feit’ ontstond dat baby’s en kinderen die luisteren naar klassieke muziek slimmer opgroeiden. In de hoop dat de hersenontwikkeling een boost, lieten ouders hun ongeboren kind naar Mozart luisteren. Het is één voorbeeld onder velen.

Het Mozart-effect onderstreept dat iedereen, maar wie met kinderen omgaat in het bijzonder, vatbaar is voor dat soort rechtlijnig denken. We moeten dus voorzichtig omspringen met de vertaling van onderzoeksinzichten naar het brede publiek.”

PEDAGOGISCHE BEKONNENIS 2

Grootbrengen wordt 'eng' begrepen als ouderlijke gedragingen en hun effect op het kind (ontslaat een samenleving en een overheid ook wat van opvoedingsverantwoordelijkheid)

PEDAGOGISCHE BEKOMMERNIS 3

Risico op een middenklassereflex

“Het kan best zijn dat voorlezen het begrijpen van schoolse teksten vergemakkelijkt. Net zoals het best zou kunnen dat het regelmatig samenspelen met je kind de cognitieve ontwikkeling prikkelt. Maar veel van dat stimulerend opvoedingsadvies is enkel op maat van de middenklasse.

*Ouders die de tijd en middelen hebben, vallen niet over voorlezen of samenspelen. **Ouders in een kwetsbare situatie struikelen echter over een schuldgevoel, gevoed vanuit de veronderstelling dat ze onomkeerbaar de toekomstkansen van hun kinderen in gevaar brengen. Want, zo lijkt de boodschap, die eerste duizend dagen komen niet meer terug.**”*

Een kennismaking met het 'Strijdschrift' ...

INSPIRATIENOTA 'VROEG EN NABIJ' (2021)

BIJDRAGE SOCIAAL.NET (2022)

BIJDRAGE SYSTEEMTHEORETISCH BULLETTIN (2023)

ONTWERPDECREET GEÏNTEGREERDE GEZINS- EN JEUGDHULPBELEID
(2023)

'STRIJDSCHRIFT' EERSTE 1000 DAGEN (2024)

Een kennismaking met het ‘Strijdschrift’ ...

Hoe de eerste 1000 dagen de rest van jouw leven bepalen. Een pedagogisch essay

Philippe Noens en Stefan Ramaekers

2023 - 41-2

Zeggen dat ouders ertoe doen in de opvoeding van hun kinderen is als een open deur intrappen. Maar dat ouders belangrijk zijn in het leven van hun kinderen heeft de afgelopen jaren een deterministische betekenis gekregen doordat opvoeden gaandeweg verengd is tot wat er allemaal gebeurt, en zou moeten gebeuren, gedurende de ‘eerste 1000 dagen’. In deze bijdrage stellen we een aantal kritische vragen bij het huidige discours van de eerste 1000 dagen en leggen zo een aantal problematische vooronderstellingen bloot.

psychologisering

neuropsychologie

opvoedingsdoel

Een kennismaking met het 'Strijdschrift' ...

INSPIRATIENOTA 'VROEG EN NABIJ' (2021)

BIJDRAGE SOCIAAL.NET (2022)

BIJDRAGE SYSTEEMTHEORETISCH BULLETIN (2023)

ONTWERPDECREET GEÏNTEGREERDE GEZINS- EN JEUGDHULPBELEID
(2023)

'STRIJDSCHRIFT' EERSTE 1000 DAGEN (2024)

Uit de memorie van toelichting bij het ontwerpdecreet geïntegreerde gezins- en jeugdhulpbeleid (2023):

Het gezin is een “groeiplek”.

Groeiplekken zijn ***“de brede verzameling van zorgzame en veilige leefomgevingen van een kind, thuis en extern, waar het [kansrijk] kan opgroeien met geïntegreerde en inclusieve aandacht voor zijn ontwikkeling, zorg én opvang.”***

Positieve lezing

- De thuisomgeving is belangrijk, maar alvast een opening/openheid dat “kansrijk opgroeien” niet louter een taak van (individuele) ouders is

Meer kritische lezing:

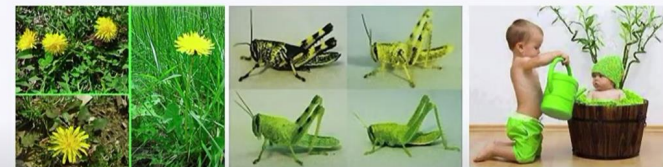
- **Pedagogische lacune:** het woord ‘opvoeden’ komt in het ontwerp van decreet geen enkele keer voor (en ook niet in de memorie van toelichting) ... mogelijk effect op opvoedingsondersteuning?
- **Pedagogische vraag:** een gezin lijkt een groeiplek-naast-andere-groeiplekken: de kinderopvang, de school, de jeugdbeweging, ... wat maakt een gezin (nog) speciaal?

Het Gezin ... Een plaats om (op) te groeien ... (uit een presentatie van Tessa Roseboom)

Alle levende wezens zijn gevoelig voor de omgeving

Alle levende wezens zijn gevoelig voor de omgeving

Het Gezin is ...

---

waar het kind verschijnt als **de opvoeding** (d.w.z. een wezen dat kan (en moet) opgevoed worden) – *‘niemand kan zijn eigen vader zijn’*

---

waar de volwassene verschijnt als **de opvoeder** (d.w.z. een wezen dat een kind zowel ‘verrijkt’ als ‘verarmt’, en dit handelen – deze keuze - kan rechtvaardigen)

---

waar opvoeden verschijnt als **het omgaan met een gemeenschappelijke wereld** (en waarbij de opvoeder vaak ‘de plaatsvervanger’ van die wereld inneemt, om zo de opvoeding in te leiden in die wereld ...)

Een kennismaking met het 'Strijdschrift' ...

INSPIRATIENOTA 'VROEG EN NABIJ' (2021)

BIJDRAGE SOCIAAL.NET (2022)

BIJDRAGE SYSTEEMTHEORETISCH BULLETIN (2023)

ONTWERPDECREET GEÏNTEGREERDE GEZINS- EN JEUGDHULPBELEID
(2023)

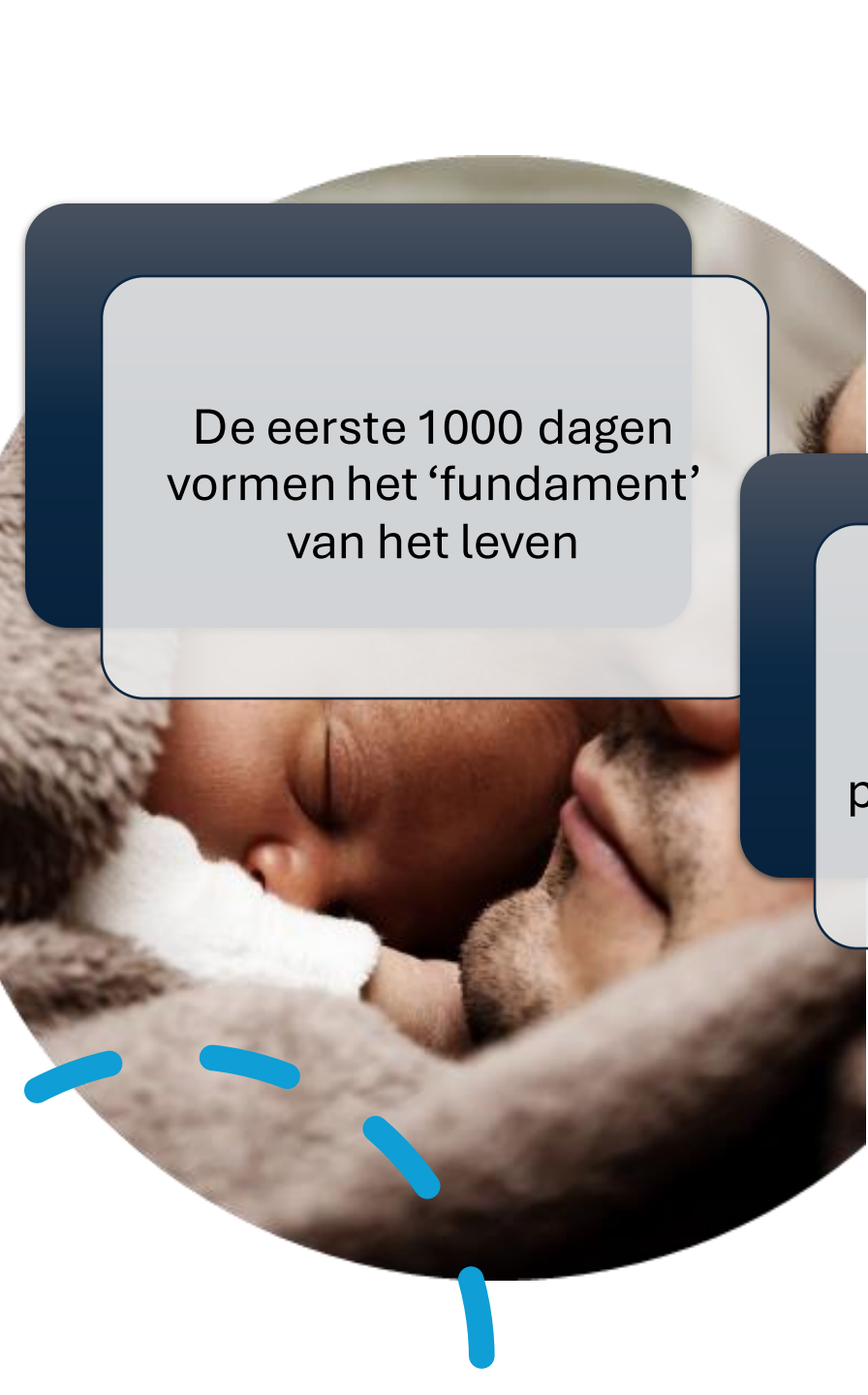
'STRIJDSCHRIFT' EERSTE 1000 DAGEN (2024)

Het Strijdschrift

- **17 betrokken auteurs:** wetenschappers, praktijkveld gezins- en opvoedingsondersteuning, praktijkveld psychologie & therapie
- **Centrale vraag:** werp uw (positief dan wel kritisch) aandachtspunt in de ‘strijd’/het debat rond de eerste 1000 dagen
- **Auteursrichtlijn:** korte bijdragen, voor een breed publiek

Een eerste reflectie op (en voor) 'begeleiding en beleid' ...

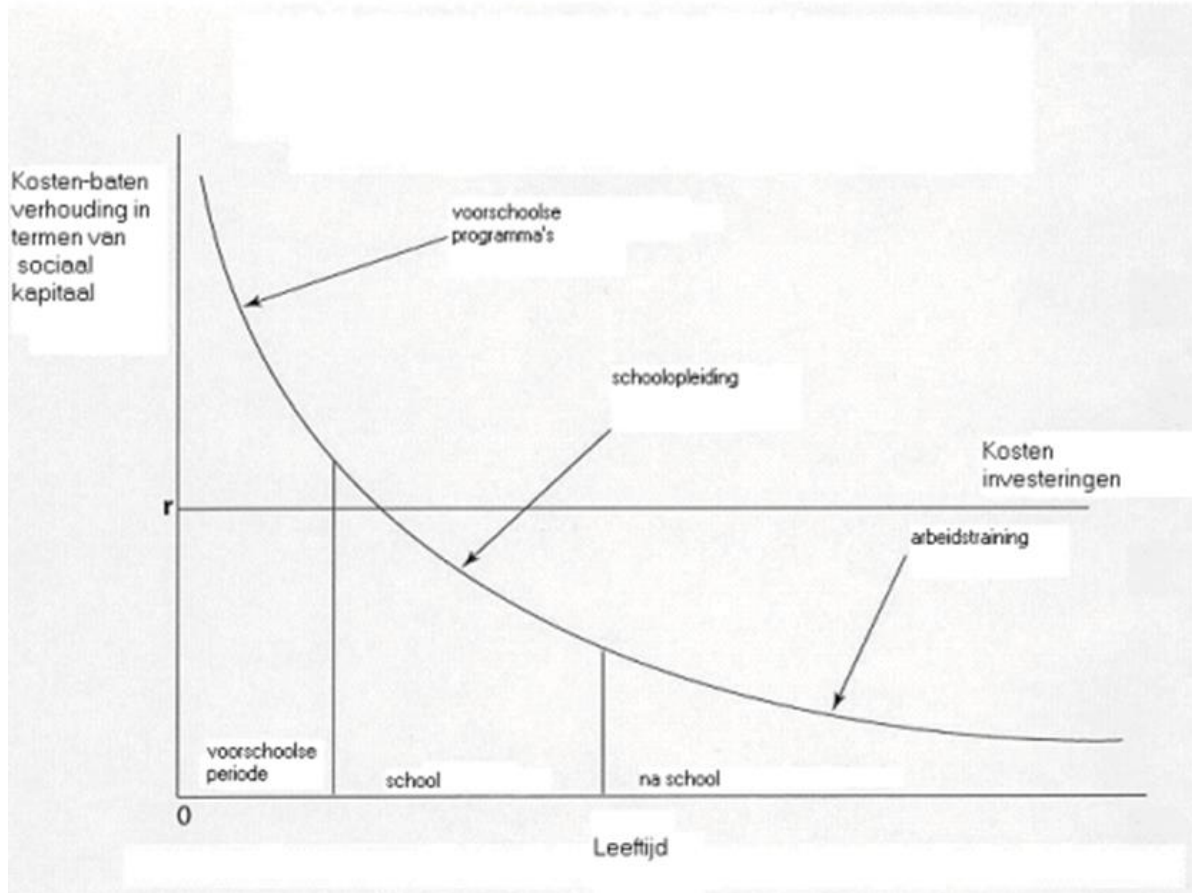

De eerste 1000 dagen vormen het 'fundament' van het leven

Specifiek idee van preventie: hoe **vroeger, sneller en beter** we gezinnen tijdens die periode bijstaan, hoe **meer** we latere problemen voorkomen

Specifiek idee van (Gezins)beleid: **investeren** in ondersteuning, begeleiding en hulpverlening tijdens de zwangerschap en de jonge kinderjaren **loont** (cf 'return on investment')

'Catch 'em young' (James Heckman, 2006)

Figuur. Rendement van investeren tijdens de jonge jaren (Heckman, 2006).

Investeren tijdens de jonge jaren loont

Intuïtie: Hoe jonger iemand is op het moment van een interventie, hoe meer jaren hij of zij nog heeft om ervan te profiteren (+ we hebben de neiging om kinderen als meer ‘beïnvloedbaar’ te beschouwen)

Maar ...

- Heckman = geen 'statistische **curve**', wel een 'theoretische **vergelijking**' (heckmanequation.org)
- Heckman = de grootste ongelijkheid krijg je mee met jouw geboorte, **investeren** in kansarme gezinnen (zodat ze gelijke kansen krijgen) is moreel + economisch aangewezen, maar je moet die initiële investering natuurlijk ook **onderhouden** (cf 'to sustain')

Maar ook ...

- Rea & Burton (2020) = **leeftijd (als generieke categorie) is in feite een slechte raadgever voor overheden om te beslissen waar ze wel of niet in moeten investeren** – vertrek vanuit individuele noden en behoeften
- Rea & Burton (2020) = ze vinden ook geen overtuigend bewijs voor de bevinding van Heckman dat interventies gericht op zeer jonge kinderen de grootste opbrengsten hebben – **spreiding** doorheen de jaren lijkt het meest ‘op te brengen’

Gezinnen
bijstaan tijdens
de eerste 1000
dagen (en
daarna) ...

*“The problems of many families will ... only be solved by changes in the basic features of the infrastructure of society. No amount of counselling, early childhood curricula, or home visits will take the place of jobs that provide **decent incomes, affordable housing, appropriate health care, optimal family configurations or integrated neighbourhoods** where children encounter positive role models” (Zigler, 1992, p. xiii).*

... Zorg dat ouders zich kunnen
inlaten met hun kinderen

Gezinnen
bijstaan tijdens
de eerste 1000
dagen (en
daarna) **die het
moeilijker
hebben ...**

De vijf vragen in **wraparound** **(jeugd)zorg:**

1. Wat wilt u veranderen?
2. Wat moet u veranderen?
3. Hoe gaat u dat doen?
4. Hoe kan ik u (daarbij) helpen?
5. Wie hebben we daar nog voor nodig?

Laten een gesprek
toe over de doelen
van de opvoeding
(waar het eigenlijk
zelden over gaat)

Geraadpleegde literatuur

- Heckman, J.J. (2006) Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children. *Science* 312(5782): 1900–1902.
- Rea, D. and Burton, T. (2020) New evidence on the Heckman Curve. *Journal of Economic Surveys* 34(2): 241–262.
<https://doi.org/10.1111/joes.12353>
- Zigler, E. (1992). Voorwoord in: S. Meisels & J. Shonkoff (red.), *Handbook of Early Childhood Intervention*. Cambridge: Cambridge University Press